

3. Полозенко Д.В. Розвиток соціальної сфери як важлива умова економічного зростання України / Д.В. Полозенко // *Фінанси України*. – 2010. – № 10. – С. 15-20.
4. Тропіна В.Б. Бюджетне забезпечення соціальної функції держави в Україні / В.Б. Тропіна // *Фінанси України*. – 2008. – № 5. – С. 15-31.
5. Флорескул Н.П. Система соціального захисту населення як чинник формування соціальної держави / Н.П. Флорескул // *Вісник КНТЕУ*. – 2009. – № 2. – С. 34-46
6. Чугунов І.Я. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; заг. ред. А.А. Мазараки. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2015. – 376 с.
7. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.

Насибова О. В.

Харьковский институт финансов
Украинского государственного университета финансов и международной торговли

БЮДЖЕТНЫЕ РАСХОДЫ НА СОЦИАЛЬНУЮ ЗАЩИТУ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Резюме

Рассматривается современное состояние бюджетных расходов системы социальной защиты населения в условиях трансформационных преобразований. Осуществлена оценка расходов сводного бюджета Украины по функциональной классификации. Определены структура и основные направления бюджетного обеспечения социальной защиты населения.

Ключевые слова: социальная защита населения, социальное обеспечение, бюджетное обеспечение, социальные расходы, социальные услуги, социальные гарантии.

Nasibova O. V.

Kharkov Institute of Finances
Ukrainian State University of Finance and International Trade

BUDGETARY CHARGES ON SOCIAL DEFENCE OF POPULATION IN UKRAINE

Summary

The modern state of budgetary charges of the system of social defense of population is considered in the conditions of transformation transformations. The estimation of charges of the erected budget of Ukraine is carried out after functional classification. Certain structure and basic directions of the budgetary providing of social defense of population.

Keywords: social defense of population, public welfare, budgetary providing, social charges, social services, social guarantees.

УДК 336.018

Ніпіаліді-Іщик О. Ю.

Тернопільський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ У НІМЕЧЧИНІ

Стаття присвячена фінансам домогосподарств. Досліджено сутність та специфіку їх формування та використання в Україні та Німеччині. На основі позиціонування фінансів домогосподарств як джерела інвестицій доведено суттєвість їх впливу на ефективність фінансових ресурсів. Обґрунтовано потребу у вирішенні проблеми вибору оптимальних напрямів використання фінансів домогосподарств як основи підвищення їх ефективності та запропоновано використовувати позитивний зарубіжний досвід з цих питань.

Ключові слова: фінанси домогосподарств, формування, розподіл, системність, чисті активи, фінансова політика, державне регулювання, оптимізація.

Постановка проблеми. В умовах нестабільності та кризовості української економіки рівень життя населення суттєво знижується. Диспропорційність доходів та обсяг розриву між максимумом і мінімумом не лише призводить до посилення соціально-політичної напруги, а і має негативний вплив на динаміку населення, активізує його міграцію назовні (в інші країни), а також призводить до розвитку деградаційних процесів і зростання злочинності. Пошук і дослідження можливих шляхів підвищення рівня життя, особливо через механізми оптимізації використання фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні населення

(сімей) – важливий, об’єктивний та актуальний напрям розвитку наукової думки і практики. Пропозиція альтернатив у використанні фінансів домогосподарств, особливо якщо їх формування не вимагатиме спеціальних навиків, а буде зручним та зрозумілим, дасть змогу українцям самостійно впливати на ефективність власних коштів і ресурсів. Проблема полягає у великій різноманітності підходів до вирішення цього завдання, неоднозначному підході до трактування самого поняття «фінанси домогосподарств», а також важкодоступності використання інструментарію оптимізації для пересічних громадян. Завданням наукових

досліджень, у такому разі, є вироблення позиції щодо спрощення вибору напряму використання фінансів їх власниками і прийняття рішення щодо найбільш оптимального його варіанта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблематики фінансів домогосподарств займається багато вітчизняних і зарубіжних вчених. В останні роки наукові пошуки з метою вирішення нормативно-правових, теоретичних і практичних проблем, пов'язаних з ними, активізувалися. До науковців, котрі займаються цим напрямом належать С.А. Белозеров, І.І. Білоус, Т.О. Кізіма, В.Є. Крупін, М.Л. Литвак, А.О. Максименко, А.Ю. Рамський, Б.М. Сабанти, С.О. Скібіна, М.В. Тарасюк та низка інших. У своїх дослідженнях автори, у першу чергу, прагнуть вирішити проблему категорійного означення [1; 5; 7; 9; 15], а також внести пропозиції щодо удосконалення законодавчого регулювання взаємодій, пов'язаних з формуванням і використанням фінансів домогосподарств [1; 2; 5; 9; 15]. Зокрема, А.Ю. Рамський позиціонує фінанси домогосподарств як основну передумову забезпечення попиту та пропозиції на ринку інвестицій в Україні. Значну увагу науковець приділяє уточненню дефініції «фінанси домашніх господарств», джерелам їх формування та напрямам використання [9; 10]. Досліджуючи динаміку схильності до заощаджень Т.О. Кізіма пропонує механізми їх залучення до економічних процесів і вказує шляхи їх реалізації на практиці [4, с. 171]. В.Є. Крупін, аналізуючи структуру та рівень доходів і витрат сільського населення у контексті стану та перспектив розвитку сільських територій, розкриває проблеми та позиціонує регіональні відмінності, а також наводить порівняльні показники за чотирма економічними районами України [6, с. 73-74]. М.В. Тарасюк доводить, що домашні господарства у фінансовій сфері виконують передусім функцію розпорядження фінансовими ресурсами, які їм фактично належать. Навіть на рівні домашніх господарств, сімей та окремих індивідів в умовах ринкової економіки, стверджує науковець, приймаються важливі фінансові рішення. З цієї позиції автором обґрунтовується теза, що домашні господарства набувають якостей господарюючого суб'єкта. Попри це, фінансові відносини домогосподарств з іншими макроекономічними суб'єктами, як справедливо констатує науковець, в більшості випадків залишаються поза межами нормативно-правового регулювання таких відносин залишаються методи бюджетно-податкового регулювання [15, с. 15-16].

Вирішуючи теоретичні, нормативно-правові та прикладні практичні завдання, що характеризуються наявністю низки проблем, вчені одночасно прагнуть сформуванню цілісної концепції фінансів домогосподарств, в тому числі через розробку рекомендацій щодо оптимізації їх використання з метою підвищення рівня життя та фінансового і матеріального становища громадян та їх сімей як суб'єктів домогосподарств.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак варто констатувати, що попри посиленій інтерес до таких досліджень і наявність значної їх кількості, залишаються невирішеними питання, котрі пов'язані з обґрунтуванням напряму використання фінансів домогосподарств, здатного у найближчих періодах чи на перспективу максимізувати їхні обсяги.

Мета статті. Виходячи з об'єктивності потреби розвитку теоретичних і практичних засад розвитку фінансів домогосподарств і розширення

їх джерел в умовах нестабільності та зниження рівня життя населення, метою дослідження і написання статті є ідентифікація та раціоналізація вибору з можливих альтернативних напрямів їх спрямування найбільш вигідного і прийняттого.

Виклад основного матеріалу. Складність розробки виконання такої мети пов'язана з низкою чинників. По-перше, на сьогоднішній день немає єдиної думки щодо того чи є фінанси домогосподарств самостійною сферою фінансової системи чи ні. Попри це, в даних статистичних управлінь, зокрема Головного управління статистики у Тернопільській області, наприклад, подаються дані, які можна вважати такими, що підтверджують самостійність домогосподарств, що служить аргументом на користь самостійності і їх фінансів (табл. 1).

Таблиця 1
Частка господарств населення у виробництві основних видів сільськогосподарської продукції*

Види продукції	2014 р.	2013 р.
Зернові культури	19,7	21,3
Цукрові буряки (фабричні)	7,1	21,7
Картопля	87,3	89,8
Овочі	94,4	92,6
Плоди та ягоди	80,2	90,7
М'ясо (в забійній вазі)	58,1	64,9
Молоко	89,0	90,0
Яйця	58,5	58,1

Примітки: * – джерело [14, с. 14]

Дані таблиці свідчать, що частка господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції динамічно зростає. Це є переконливим аргументом на користь визнання фінансів домогосподарств самостійною сферою фінансової системи. Не вдаючись до дослідження позицій різних авторів щодо формулювання означення цього поняття, зазначимо, що його доцільно позиціонувати як заощадження, які можуть бути використані на різні цілі. А.Ю. Рамський, наприклад, стверджує, що основними напрямками використання таких фінансових ресурсів є споживчі витрати, витрати на придбання товарів довготривалого користування, нерухомості, земельних ділянок та інвестиції (придбання інвестиційних продуктів) [8]. Значно ширше визначає напрями використання заощаджень домогосподарств Т.О. Кізіма. Науковець виокремила інституціональний, інструментальний, гарантійний та освітньо-інформаційний напрям [4, с. 176; 5]. Одночасно науковець деталізує їх, вказуючи склад елементів, які відносяться до кожного з напрямів. Статистичні дані, оприлюднені Головним управлінням статистики у Тернопільській області, свідчать, що у структурі грошових витрат найбільшу частку склали витрати на купівлю продовольчих товарів та харчування поза домом (рис. 1).

При цьому до інших витрат віднесено допомогу родичам, іншим особам; купівлю нерухомості, будівництво житла та інших будівель; купівлю акцій, сертифікатів, валюти, вклади до банків; аліменти; податки, збори, внески та інші витрати.

Загалом середньомісячні грошові витрати одного домогосподарства в області у 2013 р. склали 3086 грн, що на 5,2% більше, ніж у 2012 році. На одну особу ці витрати становили 1050 грн на місяць [3]. На фоні середньомісячної номінальної заробітної плати штатного працівника, що дорівнювала у 2013 році 2359 грн, а у 2014 році – 2527 грн, і зросла проти 2013 р. на 7,1%. Такі витрати свідчать про наявність ще інших

джерел доходів. Тим більше, що заборгованість із виплати заробітної плати на 1 січня 2015 р. становила 5437,0 тис. грн, з них 4499,5 тис. грн припадало на економічно активні підприємства, 804,0 тис. грн – на підприємства-банкрути та 133,5 тис. грн – на економічно неактивні підприємства [12].

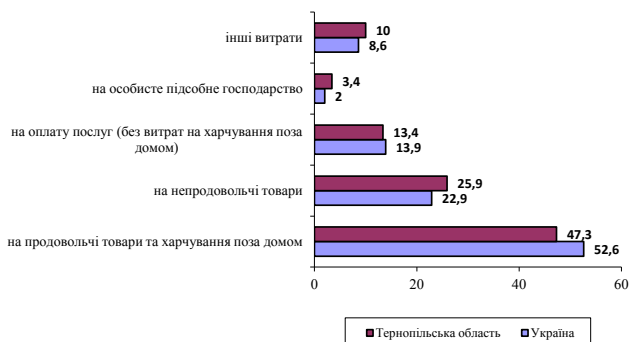

Рис. 1. Структура грошових витрат домогосподарств у 2013 році за місяць

Примітки: * – джерело [3], у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство у відсотках

Іншим статистичним способом розмежування витрат домогосподарств є формування даних за двома групами (з деталізацією): споживчі та неспоживчі витрати [12]. При цьому обсяг перших більш ніж у 7 разів вищий, ніж обсяг других. Це вказує на головне споживацький підхід до використання фінансів домогосподарств, що характерний для країн з низьким рівнем життя населення.

Виправлення такої ситуації лежить не лише в площині сподівань на державні заходи. У цьому випадку доцільним є використання позитивного зарубіжного досвіду. Зокрема, з метою дослідження використання фінансів домогосподарств і популяризації збільшення їх активної частини (мається на увазі їх використання з метою отримання додаткового доходу, в тому числі у вигляді банківських відсотків) у Німеччині починаючи з 2010 року за ініціативи приватного фонду фінансів домогосподарств (РНФ) щорічно здійснюються дослідження «Домогосподарства та їхні фінанси». Вони здійснюються у вигляді відповідного опитування (на добровільних засадах). Ініціатором такого роду опитувань був Бундесбанк.

Для оцінки обрано показники (дані), що включають в себе, головним чином, баланси домогосподарств, їх особисті (у т.ч. пенсійні) доходи, використання заощаджень і доходів, а також дані щодо зайнятості, споживання, самооцінок і прогнозів, які мають значення для прийняття рішень щодо фінансів домогосподарств (наприклад, зростання цін або ймовірність безробіття). До опитування також входять демографічні характеристики [17; 18].

Завдяки такому підходу забезпечуються певна відносна всеосяжність і докладність щодо активів і боргів домогосподарств, а також їх поведінку у Німеччині. Загалом дослідження свідчать, що домогосподарства демонструють високу гетерогенність, особливо в плані багатства, як в національному, так і міжнародному масштабах, що означає, що аналіз на рівні домогосподарств надає важливу додаткову інформацію, яка виходить за рамки макроекономічних інструментів.

Характерною рисою дослідження є те, що ті 3565 німецьких сімей, які взяли участь у першій хвилі його проведення, тобто у 2010 році, як правило, виступають у цій ролі і надалі. Це робиться для того, щоб аналіз складу і розподілу багатства був максимально об'єктивним і кращим. Окрім того, для опитування на засадах репрезентативної

вибірки (з суворим дотриманням принципів) залучаються нові учасники [18].

Такий підхід забезпечує адекватність аналізу та оцінки і можливість відстеження динаміки досліджуваних показників. Він може стати цінним для України досвідом. Адже така важлива складова підвищення обсягів фінансів домогосподарств як їхнє використання з метою отримання доходу, у вітчизняних реаліях практично не використовується навіть середнім класом населення.

Натомість дані, зібрані в рамках дослідження РНФ, починаючи з кінця 2010 року і до сьогодні, показують, що середні валові надходження оцінюються в близько 222,2 тис. євро, а середній чистий добробут (активи) домогосподарств (активи мінус заборгованість) близько 195,2 тис. євро [18]. Обчислене воно через середнє значення, тобто шляхом екстраполювання суми всіх активів, поділеної на кількість домогосподарств.

Варто зауважити, що значення цього показника в Німеччині нижче, ніж в інших великих країнах Європи. За даними опитування, проведеного в рамках РНФ, близько 73 відсотків респондентів мають активи, нижчі від середніх. Поясненням цього служить той факт, що не всі активи, наприклад, приватне пенсійне страхування, включені у дослідження.

Більше згладжування нерівномірності в розподілі фінансів домогосподарств за рівнями дозволяє досягти використання коефіцієнта Джині. Його обчислення та інтерпретовані варіанти детально описані Х.І. Щербою [16]. Не вдаючись у деталізацію аналізу цього підходу, зазначимо, що, поперше, застосування цього коефіцієнта дає дещо інші значення, а, по-друге – на результуючі показники великий вплив має перелік (склад) запропонованих джерел фінансів домогосподарств. Причому в кожній країні вони можуть бути різними (за винятком основних: заробітна плата, пенсія, заощадження, рахунки в банку, кредити тощо).

Попри це, навіть за результатами досліджень РНФ, видно чіткі регіональні відмінності, а також відмінності між власниками власності та орендарями. Наприклад, у Західній Німеччині, медіанне значення чистих активів вище, ніж у східній її частині. Власники будинків, як правило, багатші, ніж домогосподарства без власності. Але поряд з цим частка власного житла досить мала в порівнянні з рештою Європи – близько 48%. У Франції близько 58% домогосподарств живуть у власних будинках, в Іспанії цей показник складає 83%, в Італії – 69%. Схожою з Німеччиною у цих питаннях є Австрія, де цей показник також складає близько 48%, а у Швейцарії цей показник оцінюється в ще нижче – 40% [17].

Згідно із проведеним опитуванням, найбільш поширеним джерелом фінансів (активів) домогосподарств є кошти на поточних рахунках (99%), у тому числі ощадні вклади (78%). На другому місці знаходиться накопичувальне страхування життя (40%), далі йдуть інші заощадження та кредити і контракти (36%). Близько 31% респондентів домогосподарств укладають, принаймні, один контракт щодо власної пенсії, у тому числі її використання якості інвестиції в цінні папери. З них інвестують у акції НРФ 22%, а також у звичайні акції, облігації та сертифікати відповідно 11%, 5% та 2%. При цьому характерним є те, що лише невелика частка домогосподарств здійснює такі вкладення. Натомість, як варто було очікувати, інвестиційні цінні папери часто зустрічаються серед багатих і з високим рівнем доходів домашніх господарств [17].

Також результати досліджень НРФ показують, що понад 70% всіх домогосподарств накопичують заощадження через їх зберігання на рахунок в банку після сплати страхових внесків, придбання цінних

паперів або погашення кредитів. Найбільші значення досягаються в роки до і після виходу на пенсію, потім вони поступово спадають. Суттєвими є також накопичення за рахунок отримання спадщини та подарунків. Як правило, її отримують особи середнього віку і старші. Розмір і склад домогосподарств, також змінюється відповідно до вікових груп.

Ще одним джерелом фінансів домогосподарств є особисті приватні пенсії, що акумулюються населенням самостійно на добровільних засадах.

Загальне фінансове становище загалом характеризується тим, що 47% домогосподарств у Німеччині мають заборгованість (кредити під заставу (іпотека) і беззаставні кредити, у т.ч. споживчі, студентські кредити, або кредити за кредитними картками. Середній рівень заборгованості від 80 до 100 тис. євро характерний для сімей з іпотечних кредитів. Для близько 80% боржників, обслуговування боргу (відсотки і погашення) не перевищує 23,1% від валового доходу. Також для близько 80% домогосподарств, чисті процентні платежі складають близько 10,5% від валового доходу. За дослідженнями РНФ, 7,4% домогосподарств мають негативні чисті активи.

В Україні основними джерелами фінансів домогосподарств є оплата праці, пенсії (у т.ч. надзвичайно малий відсоток самостійних добровільних пенсійних накопичень), різні види допомог, пільги та субсидії. У їх складі щодо деяких суб'єктів можна назвати доходи від участі в бізнесі (у т.ч. доходи на акції), ведення підсобного господарства та інші. Причому частка накопичень від участі в бізнесі невисока.

Висновки і пропозиції. Таким чином, досвід зарубіжних країн, зокрема Німеччини, дозволяє стверджувати, що вітчизняним домогосподарствам варто більше уваги приділяти інтенсивному (активному) використанню заощаджень. Для цього потрібно пропагувати різні бізнесові навчання, курси, в тому числі безкоштовні. Активізація такої політики дасть змогу не лише підвищити обсяги, а і наростити ефективність фінансів домогосподарств. Більш деталізований аналіз складових джерел їх формування, як заодно і напрямів використання дасть змогу розробляти можливі альтернативні більш ефективні варіанти використання. У подальшому варто розвивати такі дослідження, оскільки вони окрім власної особистої вигоди для домогосподарств матимуть у сукупності позитивний загальний соціально-економічний ефект.

Список літератури:

1. Белозеров С.А. Финансы домашнего хозяйства: институциональный аспект / С.А. Белозеров. – С-Пб.: Изд-во С.-Петерб. у-та, 2006. – С. 24.
2. Білоус І.І. Фінансове забезпечення подолання бідності в Україні: автореф. дис. ... к. е. н. спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / І.І. Білоус. – Тернопіль, 2010. – 22 с.
3. Витрати і ресурси домогосподарств Тернопільщини у 2013 році: Статистичний збірник [Електронний ресурс] // Держстат Головне управління статистики у Тернопільській області. – Режим доступу: http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/Bul/vrd_z1_2013.pdf.
4. Кізіма Т.О. Заощадження домогосподарств: світовий досвід і вітчизняні реалії / Т.О. Кізіма // Інноваційна економіка. – 2013. – № 7 (45). – С. 171-176.
5. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку / Т.О. Кізіма; [вступ. слово С.І. Юрія]. – К.: Знання, 2010. – 431 с.
6. Крупін В.Є. Доходи і витрати сільського населення: регіональні аспекти / В.Є. Крупін, А.О. Максименко // Наукові праці НДФІ. – 2012. – № 4 (61). – С. 73-79.
7. Литвак М.Л. Теорія економіки домогосподарства та її роль в аналізі мікро- та макropоведінки господарюючих суб'єктів (на прикладі робіт Г. Беккера) / М.Л. Литвак // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. – 2007. – № 5. – С. 213-218.
8. Максименко А. Споживча поведінка: концептуалізація поняття та чинники, що її детермінують / А. Максименко // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. – 2010. – № 44. – С. 140-146.
9. Рамський А.Ю. Фінанси домогосподарств і їх роль у забезпеченні попиту та пропозиції на ринку інвестицій / Рамський А.Ю. // Бізнес Інформ. – 2012. – № 12. – С. 136-144.
10. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств: монографія / А.Ю. Рамський. – К.: КНУТД, 2014. – 352 с.
11. Сабанти Б.М. «Фінансах домашніх хозяйств» / Б.М. Сабанти // Сборник научных трудов. – 2002. – Вып. 2. – С. 177-186.
12. Середньомісячна зарплата на Тернопільщині менша 100 доларів [Електронний ресурс] // Новини Тернополя. – Режим доступу: <http://realno.te.ua/novyny/>.
13. Скібіна С.О. Формування доходів домогосподарств в умовах ринкової трансформації: автореф. дис. ... к. е. н., спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / С.О. Скібіна. – Х., 2011. – 20 с.
14. Статистичний бюлетень «Тернопільщина-2014» [Електронний ресурс] // Головне управління статистики у Тернопільській області. – Режим доступу: http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/Bul/zved_b2_2014.rar.
15. Тарасюк М.В. Роль та особливості функціонування фінансів домогосподарств у ринковій економіці / М.В. Тарасюк // Інноваційна економіка. – 2013. – № 9 (47). – С. 11-16.
16. Щерба Х.І. Розподіл доходів населення України та декомпозиція коефіцієнта Джині.
17. Household wealth and finances in Germany: results of the Bundesbank survey [Електронний ресурс] // Deutsche Bundesbank Monthly Report, June 2013. – Режим доступу: https://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Downloads/Publications/Monthly_Report_Articles/2013/2013_06_household.pdf?__blob=publicationFile.
18. Households and their finances – Results of a panel study on the portfolio structure and the distribution of wealth in Germany [Електронний ресурс] // Press Release von Deutsche Bundesbank. – Режим доступу: http://www.bundesbank.de/Redaktion/EN/Pressemitteilungen/BVK/2013/2013_03_21_phf.html.

Нипиалиди-Ищик О. Ю.

Тернопольский национальный экономический университет

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВ ДОМОХОЗЯЙСТВ В ГЕРМАНИИ

Резюме

Статья посвящена финансам домохозяйств. Исследована сущность и специфика их формирования и использования в Украине и Германии. На основе позиционирования финансов домохозяйств как источника инвестиций, доказана существование их влияния на эффективность финансовых ресурсов. Обоснована необходимость решения проблемы выбора оптимальных направлений использования финансов домохозяйств как основы повышения их эффективности и предложено использовать положительный зарубежный опыт по этим вопросам.

Ключевые слова: финансы домохозяйств, формирование, распределение, системность, чистые активы, финансовая политика, государственное регулирование, оптимизация.

Nipialidi-Ischyk O. J.

Ternopil National Economic University

PECULIARITIES OF ORGANIZATION OF HOUSEHOLD FINANCES IN GERMANY

Summary

The article is devoted to finances of households. It has been investigated the essence and specifics of their formation and use in Ukraine and Germany. The significance of impact of households' finances on the effectiveness of financial resources has been proved on the basis of their positioning as a source of investments. It has been substantiated the need in resolving the problem of choosing the optimal directions for using finances of households as a basis for improving their efficiency and proposed to use the positive international experience on these issues.

Keywords: finances of households, formation, distribution, regularity, net assets, financial policy, state regulation, optimization.

УДК 336:14

Новосьолова О. С.

Херсонський національний технічний університет

МОНІТОРИНГ ПОКАЗНИКІВ ВНУТРІШНЬОЇ РОЗБАЛАНСОВАНОСТІ У СИСТЕМІ КОРИГУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

У статті розглянуто основні групи показників фінансової незбалансованості. Здійснено оцінку впливу руху фінансових потоків на цінові та боргові дисбаланси. Проведено моніторинг загального боргового навантаження на економіку України.

Ключові слова: фінансові дисбаланси, фінансові потоки, індикатори фінансової незбалансованості, боргова безпека, державний борг.

Постановка проблеми. Фінансова незбалансованість є невід’ємною ознакою сучасної фінансової системи більшості ринкових економік світу. Перехід фінансової системи до стану розбалансування та вимірювання ступеня незбалансованості залишаються одними із найактуальніших проблем сьогодення, оскільки дозволяє завчасно коригувати фінансову політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ідентифікації та усунення фінансових диспропорцій висвітлено у наукових працях А.І. Барановського, Т.А. Васильєвої, О.В. Дзюблюка, Ж.М. Довгань, В.В. Козюка, О.В. Лунякова, М.І. Макаренко, В.М. Опаріна, О.В. Сніжко, В.М. Шелудько, В.М. Федосова та ін. Проте більшість вчених-економістів розглядають лише дисбаланси фінансового сектора економіки, які за своєю сутністю є більш вузьким поняттям, а отже невирішеною залишається проблема виявлення та попередження розбалансованості фінансової системи в цілому.

Метою статті є дослідження показників внутрішньої фінансової незбалансованості у контексті забезпечення стабільного функціонування економіки.

Виклад основного матеріалу. Оперативним показником руху у бік дисбалансів чи, навпаки, є рух «фінансових потоків».

Проте індикатори руху фінансових потоків (зазвичай їх моніторинг проводиться за певний проміжок часу – найчастіше рік) дають уявлення лише про існуючі тенденції переміщення фінансових ресурсів та не відображають величини та масштабності дисбалансів, накопичених протягом минулих періодів. Водночас рух потоків впливає на дві інші групи показників: цінові дисбаланси та рівень боргового навантаження (рис. 1).

У тому випадку, коли потік випереджає обсяг виробництва (що за своєю суттю також є потоком) це призводить до цінових дисбалансів: зростання цін на активи (на нерухомість, на фінансові інструменти), індексу споживчих цін (ІСЦ) та ВВП дефлятора. Група показників, що відображають цінові дисбаланси є взаємопов’язаними оскільки охоплюють одні й ті ж величини. Зокрема, ІСЦ відображає зростання внутрішніх цін за кошиком вибраних товарів. За кордоном цей показник є найуживанішим, оскільки відображає внутрішні ціни для споживачів. ВВП-дефлятор відображає зростання цін на вироблені в Україні товари та послуг. Оскільки частина внутрішньо вироблених товарів та послуг використовується за кордоном (в середньому відношення експорту до ВВП в Україні – 40% ВВП) і залежить від зовнішнього попиту, у міжнародній практиці ВВП-дефлятор є не надто вживаним показником дисбалансів і для вищезазначених цілей частіше використовується ІСЦ. Останній на відміну від дефлятора ВВП розраховується по досить обмеженому колу товарів,

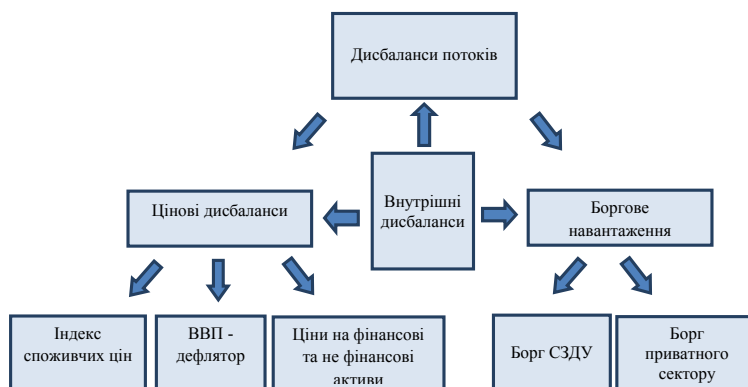

Рис. 1. Внутрішні фінансові дисбаланси